

Jacek Chotkowski*, Jerzy Rembeza**

**Politechnika Koszalińska*

***Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Boninie*

POLITYKA ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH W ŚWIETLE TEORII ROZWOJU REGIONALNEGO

POLICY OF RURAL AREAS DEVELOPMENT IN THE LIGHT OF THE THEORY OF REGIONAL DEVELOPMENT

Słowa kluczowe: teoria ekonomii, rozwój regionu, polityka regionalna, obszary wiejskie

Key words: theory of economics, development of regions, regional policy, rural areas

Synopsis. W artykule zaprezentowano opisane w literaturze ekonomiczne teorie rozwoju regionalnego. Scharakteryzowano koncepcje teoretyczne społeczno-gospodarczego rozwoju regionów peryferyjnych, w tym obszarów wiejskich. Na tle zasad teoretycznych zarysowano kluczowe kierunki polityki spójności UE oraz problemy polityki regionalnej w Polsce. Szczególne wyzwanie stanowi polityka rozwoju obszarów wiejskich.

Wstęp

Obszary wiejskie według GUS definiowane jako tereny położone poza granicami miast obejmują ponad 93% obszaru Polski oraz ok. 38,8% ludności [Kierunki rozwoju...2010]. Obszary wiejskie, wraz z miastami liczącymi do 5 tys. mieszkańców (pełnią podobne funkcje jak duże wsie będące siedzibami władz gminnych) skupiają 41,0% ludności kraju.

Jak wynika z danych GUS [Rocznik Statystyczny...2010], podregiony (NUTS 3) z przewagą obszarów wiejskich, odznaczają się kilkakrotnie niższymi wskaźnikami PKB na głowę ludności w porównaniu z aglomeracjami miejskimi i okręgami przemysłowymi. Przykładowo, w 2008 r. PKB na 1 mieszkańca w mieście stołecznym Warszawa wyniósł 98 854 zł, w Poznaniu – 67 045 zł, okręgu legnicko-głogowskiemu – 50 328 zł. Najniższe wskaźniki dotyczyły podregionu przemyskiego (19 338), białkopodlaskiego (19 623), nowosądeckiego (19 882) oraz chełmsko-zamojskiego (19 953) [Rocznik Statystyczny...2010]. Zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego regionów kraju wynika z wielu przesłanek [Czyżewski 2007, Spychalski 2005, Wilkin 2008]. Niebezpieczna jest jednak sytuacja, gdy niski poziom rozwoju gospodarczego wybranych regionów staje się przyczyną dalszego pogłębiania niekorzystnych zjawisk, np. wyludnienia się pewnych obszarów (w tym odpływ najzdolniejszych jednostek), utrudnionego dostępu do nauki, kultury oraz usług socjalnych, pogłębiających się dysproporcji dochodowych ludności [Bogdański 2006].

Celem artykułu była prezentacja problemów rozwoju regionów peryferyjnych na przykładzie obszarów wiejskich na tle dorobku teorii rozwoju regionalnego. Mimo stwierdzonego pewnego zaniedbania w rozwoju teorii ekonomii w odniesieniu do problematyki rozmieszczenia sił wytwórczych, ekonomii przestrzeni i rozwoju regionalnego [Blaug 1994], wykorzystanie koncepcji teoretycznych powinno pomóc w trudnym procesie formułowaniu skutecznych zasad polityki rozwoju obszarów wiejskich.

Teorie ekonomiczne rozwoju regionalnego

Pierwsze w nauce światowej teorie racjonalnego gospodarowania w przestrzeni dotyczyły rozmieszczenia rolnictwa. Koncepcję tą stanowiły opracowane w 1826 r. przez von Thünera – niemieckiego ziemianina i propagatora ekonomii klasycznej, kręgi (pierścienie) malejącej stopniowo intensywności upraw rolniczych w miarę oddalania się od centralnego miasta [Stankiewicz 2007, Blaug 1994]. Operując modelem idealnego państwa (Der isolierte Staat) o kształcie koła z miastem leżącym w samym środku, dysponującego jednakowo urodzajnymi glebami, badacz ten rozwijał teorię renty gruntowej i zasady podziału według kryterium krańcowej produkcji [Stankiewicz 2007]. Analizując lokalizację poszczególnych rodzajów produkcji rolniczej (np. warzyw, owoców, ziemniaków, zbóż, produkcji mleka, produkcji wołowiny) w stosunku do zaopatrywanych ośrodków konsumpcji (aglomeracji miejskich), zaproponował on zasady przestrzennej specjalizacji produkcji w zależności od odległości od miasta i

wynikających stąd kosztów przewozu oraz zysku [Kamiński 1997]. Na tych zasadach uporządkował i uszeregował poszczególne formy i rodzaje produkcji rolnej w określonych kręgach (pierścieniach) na podstawie funkcji odległości od rynku zbytu, czyli aglomeracji miejskich. Na obszarach położonych najbliżej rynku zbytu przeważają uprawy, przy których dzięki dużej intensywności nakładów można osiągnąć najniższe jednostkowe koszty wytworzenia produktu i które dzięki swej szczególnej lokalizacji pozwalają uzyskać najwyższą rentę gruntową. Inaczej mówiąc renta gruntowa równa się oszczędnościom na kosztach transportu, wynikających z bardziej dogodnego położenia wobec rynków zbytu [Blaug 1994]. Kolejnymi źródłami renty gruntowej mogą być różnice w urodzajności gleb (niemające związku z lokalizacją) oraz rzadkość występowania danych upraw w poszczególnych okręgach. Cenę produktów rolnych (np. owoców i warzyw) w mieście centralnym wyznaczają zatem koszty produkcji i transportu wytwarzania w gospodarstwach zlokalizowanych w najdalszych kręgach, których produkty są niezbędne do zaspokojenia popytu aglomeracji miejskiej na owoce i warzywa.

Spośród wielu sformułowanych w literaturze przedmiotu ekonomicznych teorii rozwoju regionalnego w odniesieniu do obszarów wiejskich może mieć zastosowanie m.in. model rdzenia i peryferii, teoria cyklu produkcyjnego, teoria elastycznej produkcji i specjalizacji.

Model rdzenia (centrum) i peryferii. Zdaniem Friedmanna – twórcy tej koncepcji proces rozwoju gospodarczego zachodzi w zróżnicowany przestrzennie sposób [Grosse 2002]. Działalność gospodarcza najbardziej konkurencyjnych przedsiębiorstw lokowana jest w ośrodkach najsilniejszych, głównie w wielkich metropoliach. Ośrodki centralne przyczyniają się do zapoczątkowania rozwoju obszarów sąsiednich (peryferyjnych), lecz jednocześnie dążą do dominacji i podporządkowania tych obszarów zarówno w sferze gospodarczej, jak również politycznej i kulturowej. Stąd rozwój obszarów sąsiadujących ma często charakter usługowy wobec gospodarki obszarów metropolitalnych. Z modelu tego wynika zalecenie dla władz publicznych stymulowania rozwoju światowych metropolii. Analogicznie uzasadnione jest wspieranie rozwoju ośrodków centralnych w regionach słabiej rozwiniętych, w tym regionach peryferyjnych [Gorzela 2007]. W nawiązaniu do tego modelu możliwy jest awans terenów peryferyjnych do ośrodków centralnych, chociaż na ogół wymaga to dłuższego okresu. Niektórzy badacze podważają istnienie powiązań między metropoliami a obszarami sąsiadującymi, argumentując, że współczesne metropolie są w większym stopniu powiązane ekonomicznie z innymi światowymi obszarami centralnymi, niż ze swoim bezpośrednim otoczeniem [Grosse 2002].

Drugi wariant tej koncepcji teoretycznej rozwoju gospodarczego opracowany został przez Prebisch [Bogdański 2006]. Model ten zakłada wymianę handlową między regionem centralnym o rozwiniętej produkcji przemysłowej oraz regionem peryferyjnym, o niższym poziomie rozwoju opierającym swoją produkcję o wykorzystanie surowców naturalnych i rolnictwo. Twórca tej koncepcji przyjął założenie, że w regionie słabiej rozwiniętym dochodowa elastyczność popytu na wyroby przemysłowe jest wyższa od jedności, co pośrednio wynika z dużego popytu na postęp techniczny [Bogdański 2006]. Jednocześnie elastyczność dochodowa popytu na surowce i produkty rolnictwa jest niższa od jedności. Będzie to powodowało przenoszenie produkcji do regionu przemysłowego oraz do szybszego wzrostu płac i postępu technicznego w regionie przemysłowym. Wzrostowi wydajności pracy w tym regionie nie towarzyszy obniżka cen wyrobów przemysłowych. W regionach peryferyjnych również rośnie wydajność pracy wynikająca z postępu technicznego, jednak dynamika wzrostu cen towarów rolnych jest znacznie niższa, co wynika z niskiej elastyczności popytu na żywność. Oznacza to przenoszenie części zysków wynikających z postępu technicznego do regionów centralnych, ze względu na szybciej rosnące ceny na towary przemysłowe [Bogdański 2006]. Do prezentowanego modelu rdzenia i peryferii nawiązuje wywodząca się z socjologii koncepcja Castellsa, który uważa, że centrami rozwoju gospodarczego są głównie największe aglomeracje miejskie oraz w pewnym stopniu okręgi przemysłowe [Grosse 2002]. Ośrodki te mają dominujący wpływ na losy świata, gdyż przodują w zakresie innowacyjności, a także kultury i wpływów politycznych. Powiązane są siecią komunikacyjną przepływu kapitałów, środków finansowych, towarów, informacji, wynalazków, wzorców stylów życia i wzorców konsumpcji, dóbr kultury i idei. Przejawem społeczeństwa sieciowego staje się rosnąca rola elit (liderów), głównie gospodarczych i politycznych, które wzajemnie się komunikując nadają ton najważniejszym procesom globalnym [Grosse 2002].

Teoria cyklu produkcyjnego. Ta koncepcja teoretyczna opiera rozwój gospodarczy na innowacyjności technologicznej oraz wprowadzaniu na rynek nowatorskich grup produktów [Grosse 2002]. Dominującą rolę wiedzy i innowacyjności technologicznej jako czynników rozwoju gospodarczego akcentują Samuelson i Nordhaus [2000]. Nowe produkty są opracowywane i wprowadzane na rynek głównie w regionach wysoko rozwiniętych dysponujących najlepszym zapleczem naukowo-badawczym oraz potencjałem marketingowym. W drugim etapie cyklu produkcyjnego produkt jest doskonalony i

eksportowany na rynki zewnętrzne. W trzecim etapie cyklu tworzony jest standardowy produkt, którego produkcję można łatwo przenieść do regionów biedniejszych, lecz dysponujących tańszą siłą roboczą [Grosse 2002]. Powyższa koncepcja zakłada coraz większe uzależnienie regionów charakteryzujących się niższym poziomem rozwoju od regionów wysoko rozwiniętych. Zgodnie z tą koncepcją zadaniem władz publicznych jest wspieranie działań innowacyjnych przedsiębiorstw poprzez stymulowanie rozwoju sektora nauki, badań i rozwoju, doskonalenie kwalifikacji zatrudnionych, tworzenie regionalnego systemu innowacji, rozwój sieci współpracy między nauką, sferą doradztwa i konsultingu a przedsiębiorstwami. Do zadań władz regionalnych należy również tworzenie instytucji pośredniczących w transmisji osiągnięć nauki do praktyki gospodarczej, np. parków naukowo-technologicznych.

Teoria elastycznej produkcji i specjalizacji (dystrykty przemysłowe). Koncepcja ta potwierdza znaczenie współpracy biznesowej zlokalizowanych w regionie małych i średnich firm określonego sektora. Producenci zrzeszeni w ramach, tzw. dystryktu przemysłowego obniżają koszty produkcji i koszty transakcyjne poprzez wzajemną kooperację i dzielenie się wiedzą, absorpcję nowości technologicznych i organizacyjnych, wzajemne zaufanie. Dzięki głębokiej specjalizacji regionalni producenci znajdują nisze rynkowe w gospodarce globalnej, wykazują wysoki poziom konkurencyjności oraz zdolności dostosowywania do warunków rynkowych i zmieniających się preferencji odbiorców [Grosse 2002]. Pojęcie dystryktu przemysłowego zaproponował już Marshall na wydanym w 1890 r. dziele „Zasady ekonomiki” [Marshall 1925]. Dystrykt przemysłowy to jednostka społeczno-terytorialna charakteryzująca się aktywną działalnością przedsiębiorstw i ludności, między którymi zachodzi dyfuzja zasobów, innowacji i pomysłów, co pozwala na uzyskiwanie efektów synergicznych [Bogdański 2006]. Charakterystyczną cechą dystryktu jest specjalizacja przedsiębiorstw w określonych fazach procesu produkcyjnego produktów określonej branży. Dzięki istniejącemu systemowi wzajemnych relacji i jakości otoczenia instytucjonalnego, zrzeszone przedsiębiorstwa, mimo występowania wielorakich konfliktów interesów starają się realizować wspólny cel. Jako przykład współdziałania przedsiębiorstw określonych branż można podać organizowane klastry gospodarcze w woj. lubelskim: Dolina Ekologicznej Żywności, Regionalny Klaster Stowarzyszenie „Lubelskie Drewno”, Klaster Kultury Lubelszczyzny [Szymoniuk 2008].

Teorie rozwoju obszarów peryferyjnych

Koncepcje teoretyczne dotyczące regionów peryferyjnych Grosse [2007] dzieli na dwie zasadnicze grupy: bazujące na czynnikach egzogenicznych oraz czynnikach endogenicznych. Punktem wyjścia pierwszej koncepcji jest przekonanie, że ze względu na niewystarczający potencjał wewnętrzny (często zresztą głęboko uśpiony), konieczny jest transfer zewnętrznych inwestycji publicznych i prywatnych, a także zewnętrznych doświadczeń i instytucji. Koncepcja ta nawiązuje do doktryny liberalnej w ekonomii, zakładając swobodę wyrównywania poziomu rozwoju regionów wraz z poprawianiem dostępności komunikacyjnej obszarów peryferyjnych oraz maksymalnym otwieraniem się na zewnętrzny kapitał inwestycyjny, zwłaszcza prywatny. Zakłada realizację procesu „rozlewania się” doświadczeń i kapitału (w tym innowacji technologicznych) z ośrodków centralnych do peryferyjnych. W celu zwiększenia zdolności absorpcji kapitału inwestycyjnego i funduszy publicznych władze regionalne powinny oddziaływać w kierunku stymulowania podwyższania wykształcenia miejscowej ludności, rozbudowy infrastruktury komunikacyjnej i wspierania technologicznego biznesu.

Druga grupa teoretycznych koncepcji rozwoju regionów zacofanych odwołuje się do rozwoju endogenicznego [Grosse 2007]. Podejście endogeniczne poddaje w wątpliwość realizację rynkowych procesów „rozlewania się” procesów rozwojowych z regionów centralnych do peryferyjnych (raczej wolny rynek prowadzi do różnicowania) oraz przestrzega przed ryzykiem eksploatacji zasobów regionów peryferyjnych przez inwestorów zewnętrznych. Według tej koncepcji rozwój powinien opierać się na wykorzystaniu czynników wewnątrzregionalnych: kapitału, wiedzy, tradycji, ośrodków naukowych, przedsiębiorstw innowacyjnych, miejscowych ośrodków miejskich, produktów regionalnych, walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego, twórczego wysiłku mieszkańców, w tym zwłaszcza władz i liderów.

Uwarunkowania regionalnej polityki rozwoju obszarów wiejskich

Analizując uwarunkowania rozwoju obszarów wiejskich w Polsce, w tym w przekroju regionalnym, należy stwierdzić, że rolnictwo pozostanie głównym elementem strategii ich wielofunkcyjnego rozwoju [Kierunki rozwoju... 2010]. Do ważniejszych długookresowych trendów na światowym rynku rolnym należy wymienić następujące: industrializacja rolnictwa w krajach rozwiniętych, wzrost wymagań w zakresie ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju, stopniowa liberalizacja i globalizacja światowych rynków, spadek dochodów i pogarszanie się sytuacji ekonomicznej rolnictwa, zmiana zasad sub-

sydiowania rolnictwa krajów rozwiniętych w kierunku wspierania dochodów rolników a nie produkcji, rosnąca koncentracja po stronie odbiorców produktów rolnych, w tym ekspansja sieci detalicznych, wzrost zainteresowania bardziej zamożnych konsumentów żywnością ponadstandardowej jakości [Chotkowski 2011]. Na procesy rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich decydujący wpływ mają warunki rozwoju społeczno-gospodarczego całej gospodarki [Jasiulewicz i in. 2002, Kłodziński 2006]. Ważniejsze wyzwania i uwarunkowania ogólnego rozwoju społeczno-gospodarczego kraju Kamiński [1997] ujmuje następująco:

- eksplozja postępu technicznego i organizacyjnego w metodach wytwarzania, handlu i transportu,
- integracja, internalizacja i globalizacja gospodarki światowej,
- dynamiczny przyrost demograficzny ludności świata, wzrost urbanizacji i wielkich metropolii,
- jakość życia i polityka spójności jako wyznaczniki rozwoju społeczeństw,
- ochrona i zachowanie środowiska naturalnego i wartości krajobrazowych.

Na tym tle główne wyzwania polityki regionalnej rozwoju obszarów wiejskich dotyczą w szczególności takich problemów, jak [Kamiński 1997]:

- regionalizacja polityki rozwoju obszarów wiejskich – zadania dla nauki (określenie kryteriów regionalizacji i delimitacji regionów),
- od monofunkcyjnych wsi do wielofunkcyjnych obszarów wiejskich,
- od regionalnej polityki rolnej do regionalnej polityki rozwoju obszarów wiejskich,
- od dominacji czynników przyrodniczych do wzrostu roli technologii, organizacji i kwalifikacji,
- od podejścia wąskoekonomicznego do społecznej polityki spójności, zwłaszcza na obszarach wiejskich zacofanych.

Polityka rozwoju obszarów wiejskich stanowi element polityki regionalnej w skali kraju oraz polityki spójności w ramach Unii Europejskiej [Duczkowska-Małysz, Duczkowska-Piasecka 2002]. Od 2007 roku fundusz dotyczący wspierania rozwoju obszarów wiejskich został przesunięty z grupy funduszy strukturalnych do Wspólnej Polityki Rolnej [Szlachta, Zaleski 2010]. Ogólnym celem polityki regionalnej UE jest wzmocnienie konkurencyjności na rynku światowym, a także dogonienie przez kraje i regiony opóźnione reszty UE, przy jednoczesnym zmniejszeniu różnicowań regionalnych [Yuill i in. 2008]. W celu optymalnej realizacji celów polityki spójności UE na lata 2007-2013 (konwergencja, regionalna konkurencyjność, zatrudnienie, europejska współpraca terytorialna) podjęto decyzję o opracowaniu strategii dla poszczególnych makroregionów, w tym regionu Morza Bałtyckiego [Olejniczak, Kurczuk 2011].

Podsumowanie

Pogłębianie się regionalnych różnic w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju wskazuje na potrzebę aktywizacji polityki regionalnej. Jedną z szans stanowi wykorzystanie teoretycznych koncepcji rozwoju regionalnego. W pracy zasygnalizowano założenia wybranych koncepcji, zarówno opartych na teoriach neoliberalnych, jak i doktrynie Johna Keynesa – zakładających konieczność wspierania procesów rozwojowych regionów ze strony polityki państwa i środków publicznych. Szczególne wyzwania dla teorii ekonomii przestrzeni stanowią w dalszym ciągu czynniki rozwoju gospodarczego regionów opóźnionych w rozwoju zwanych obszarami peryferyjnymi. Szczególne wyzwania w tym zakresie istnieją w zakresie polityki rozwoju obszarów wiejskich. Przykładowe problemy programowania i realizacji strategii rozwojowych wsi i rolnictwa, dotyczą m.in. optymalnego rozstrzygnięcia takich dylematów rozwojowych, jak:

- pogodzenie celów poprawy konkurencyjności podmiotów i całych regionów na rynku globalnym z celami spójności społeczno-ekonomicznej obszarów terytorialnych,
- opracowanie skutecznych strategii przyciągnięcia kapitału inwestycyjnego, pobudzenia lokalnej przedsiębiorczości oraz pojawienia się popytu na produkty i usługi wytwarzane na obszarach wiejskich oddalonych od ośrodków miejskich i przemysłowych oraz pozostających poza strefami ich oddziaływania,
- pozyskanie dużych środków na poprawę infrastruktury technicznej (w tym infrastruktury komunikacyjnej) i społecznej, zwłaszcza w sytuacji niższej efektywności jej późniejszego wykorzystania,
- pokonanie barier w zakresie selekcji, kształcenia i motywowania liderów oraz powstrzymanie ucieczki najzdolniejszych jednostek do regionów metropolitalnych,
- pokonanie barier dotyczących rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego.

Literatura

- Blaug M.** 1994: Teoria ekonomii. Ujęcie retrospektywne. PWN, Warszawa, 742-749.
- Bogdański M.** 2006: Teorie rozwoju regionalnego. *Zagadnienia Ekonomiczne*, 5, 187-211.
- Chotkowski J.** 2011: Specyfika działań marketingowych na rynku rolnym. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, 1, 64-80.
- Czyżewski A.** 2007: Teoretyczne przesłanki polityki rolnej. [W:] Uniwersalia polityki rolnej w gospodarce rynkowej. Ujęcie makro- i mikroekonomiczne (red. A. Czyżewski). AE, Poznań, 15-56.
- Duczkowska-Malysz K., Duczkowska-Piasecka M.** 2002: Programowanie rozwoju lokalnego w świetle regionalnej polityki strukturalnej Unii Europejskiej. [W:] Wieś i rolnictwo. Perspektywy rozwoju. IERiGŻ, IRWiR, PAN, SGH, Warszawa, 15-36.
- Gorzela G.** 2007: Strategiczne kierunki rozwoju Polski Wschodniej. [W:] Ekspertyzy do Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Tom I, MRR, Warszawa, 101-118.
- Grosse T.G.** 2002: Przegląd koncepcji teoretycznych rozwoju regionalnego. *Studia Regionalne i Lokalne*, 1, 25-48.
- Grosse T.G.** 2007: Wybrane koncepcje teoretyczne i doświadczenia praktyczne dotyczące rozwoju regionów peryferyjnych. [W:] Ekspertyzy do Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Tom I, MRR, Warszawa, 121-134.
- Jasiulewicz M., Gostomczyk W., Kielczewski R.** 2002: Podstawy agrobiznesu. Politechnika Koszalińska, Koszalin.
- Kamiński W.** 1997: Polityka regionalna a rozwój obszarów wiejskich. *Rocz. Nauk Roln.*, seria G, t. 87, z. 1, 113-126.
- Kierunki Rozwoju Obszarów Wiejskich. Założenia do „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi i Rolnictwa”.** 2010: MRiRW, Warszawa.
- Kłodziński M.** 2006: Aktywizacja społeczno-gospodarcza gmin wiejskich i małych miast. IRWiR PAN, Warszawa.
- Marshall A.** 1925: Zasady ekonomiki. Tom 1. Wyd. M. Arcta, Warszawa.
- Olejniczak W., Kurczuk A.** 2011: Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, 11, 119-130.
- Rocznik Statystyczny Województw 2010.** 2010: GUS, Warszawa.
- Samuelson P.A., Nordhaus W.D.** 2000: Ekonomia. Tom 2. WN PWN, Warszawa.
- Spychalski G.** 2005: Mezoekonomiczne aspekty kształtowania rozwoju obszarów wiejskich. IRWiR PAN, Warszawa.
- Stankiewicz W.** 2007: Historia myśli ekonomicznej. PWE, Warszawa, s. 520.
- Szlachta J., Zaleski J.** 2010: Kierunki polityki regionalnej do w Polsce roku 2020. *Gospodarka Narodowa*, 10.
- Szymoniuk B.** 2008: Partnerstwo klastrów gospodarczych: szansa dla europejskich regionów peryferyjnych. Przypadek Lubelszczyzny. *Studia Regionalne i Lokalne*, 1, 81-87.
- Thünen J.H.** 1996: Der isolirte Staat in Beziehung auf Landwirtschaft und Nationalökonomie. G. Fischer Verlag, Stuttgart.
- Wilkin J.** 2008: Wielofunkcyjność rolnictwa i obszarów wiejskich. [W:] Wyzwania przed obszarami wiejskimi i rolnictwem w perspektywie lat 2014-2020 (red. M. Kłodziński). IRWiR PAN, Warszawa, 9-20.
- Yuill D., Ferry M., Gross T.** 2008: Przegląd, zmiany, reformy – zmiany polityki regionalnej w Unii Europejskiej i w Norwegii. *Studia Regionalne i Lokalne*, 1, 5-37.

Summary

The paper presents the economic theories of regional development described in the literature. It describes also theoretical concepts of social and economic development of peripheral areas, including rural areas. Against the background of theoretical rules it presents the fundamental directions of the cohesion policy of the EU as well as shows the problems of regional policy in Poland and identifies particular challenges connected with the rural areas development policy.

Adres do korespondencji:

dr inż. Jacek Chotkowski
 Politechnika Koszalińska
 Instytut Ekonomii i Zarządzania, Zakład Marketingu
 ul. Kwiatkowskiego 6E
 75-343 Koszalin
 tel. (94) 343 91 52
 e-mail: jchotkowski@wp.pl